

Milli kinomuzun intibahının himayədarı

125 illik tarixl olan Azerbaijan kinosu milli içəsənətimizin bir qolu, dünya kinematoqrafiyasının tərkib hissəsidir. Azerbaijanın ilk milli kinorejissor Abbas Mirzə Şerifzadənin təbərince, kino müslqidir, kino teatrıdır, kino ebdəbiyyatıdır, kino aləmdər... Ümummillil idar Heydər Əliyev İse kinoya çox yüksək qiymət verərək demişdir: "Azerbaijan xalqının bir çox nesilləri kino ilə təbariyyən, kinonun təsiri altında formalaşıb, inkişaf edib və mədəniyyətə gəvusub."

Milli kino tariximizin bir çox dövriyələrini sahifələri ulu öndərin adı ilə bağladı. Bizim en gözəl kino eserlərimizin böyük hissəsi Heydər Əliyev epoxasının servatıdır. Həmin filmlər arasında elələri var ki, hazır olandan sonra Moskvadan onun Ümumittifaq ekranlarında buraxılmışlı qadağan olunmuşdu. Ötən esrin 70-80-ci illarında Azərbaycana rehberlik eden Heydər Əliyevin milli təssübəşüflü, qətiyyəti və nüfuzu sayesində həmin filmlərin geniş nümayişinə meydan açılmışdır, "Bir cənub şəhərində", "İstintaq", "Azərbaycan, Azərbaycan" kimi filmlər kinoteatrlarında göstərlməklə yanaşı, Ümumittifaq məqyasında uğur qazanmışdır. "Uzaq sahilərdə", "Dədə Qorqud", "Nesimi", "Nizami", "İmtahan", "Babek", "Qaynana" və s. filmlər isə məhz dövlət başçımızın tövsiyəsi ilə ləntə alınmışdır.

Heydar Əliyev istar Azərbaycan Dövlət Tehlükəsizlik Komitəsində çalışarken, istərsə də Azərbaycan KPMK-nin iktibabzəfisində olarkən mədəniyyətimiz, incəsanatımız böyük nüqay göstərirdi. Ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinə, elm adamlarına şəhərimizin en gözəl yerlərində ucaldırılmış evlərdə mənzillər verir, onların yaradıcılıqları ilə maraqlanır, heyat şəraflarını yaxşılaşdırmaq üçün elindən gələn eşrigmərdi.

Ümümüyyət, Heydər Əliyevin Azərbaycana rehberliyinən her iki dövründə mədəni ırṣimizə, xalqımızın milli deyərlerinin qorunmasına, elm və mədəniyyətimizin, xüsusilə en qiymətli mənəvi sərvətimiz olan kino sənətiyinə himayədarlığı dövlət siyaseti seviyyəsində qaldıraqla onun milli ruhda inkişafına məsisiş qayğı göstərirdi. Azərbaycan müstəqillik eldə edəndən sonra da Ümümüyyət lider bu qayığını davam etdirdi.

Öten esrin 70-ci illerinde Heyder Əliyevin taşebbüsü ilə her il minedək Azerbaycanlı genç Sovet İtlafının aparıcı ilə mekteblərinə Azerbaycan üçün gerekli ixtisaslar üzrə təhsil almağı gəndərdi. Iller keçdi ve bu derin düşünlümüş addım öz töhfəsinə verməye başladı, Heyder Əliyevin hazırladırdığı bu kadrlar müstəqil Azerbaycanın aparıcı mütəxessisləri oldular. Azerbaycan kino sənətinin inkişafı üçün yeni kadrların hazırlanğı da ulu önderin her zaman diqqətində olub. Moskva Peterburdu alla kino təhsili almış azerbaycanlı tələbələr milli kino sənətinin inkişafına öz töhfələrini yemisler

vermişler.
70-ci illerin ikinci yarısında "Neft ve milyonlar səltənətində" bedil filminin ekranlara buraxılmasının (14 may 1916-cı il) 60 ilik yubileyi respublikamızda Heydər Əliyevin rehberliyi altında ilk dəfə böyük təntənə ilə qeyd edildi. Yubileyle bağlı kinostudiyanın təchizatı xeyli yaxşılaşdırıldı, yeni kinoavadanlığı alındı. Kino işçilərinə fəxri edadlı verildi. O illerde ulu öndər ehtiyacı

olan kino işçilərinə yeni mənzillər hədiyyə etdi.

1971-ci ilde kinematoqrafların ve kinoseverlerin sevincine sebeb olan bir hadisə baş verdi: Cəfər Cabbarlı adına "Azerbaycanfilm" kinostudiyasının markası altında kineoteatrların ekranlarına "Mozalan" satirik kinojurnalının ilk nömrələri buraxıldı. O vaxtlar "Mozalan"ın har bir nöməsi Azərbaycan KP MK-də göstərilir, Heydər Əliyev bu buraxılışlara maraqla baxırdı. Tənqidçi sütürlərdə eley müümən məsələlər toxunulurdu ki, bunlar hətta Mərkəzi Komitenin bürosuna cixarıldı.

Hemin dövrdə rejsissor Vaqif Mustafayev "Mozalan" kinojurnalının redaksiyasında çalışırdı. Dövlət başçısının tənqidin kinosüjetlərə münasibəti bərede rejsissoor söyledikləri olduqca maraqlıdır: "70-ci iller idı, respublikanın rəhbəri "Mozalan" üçün süjet çekməyi tapşırılmışdı. O zaman Bakıda "Aynur" meşət evi yenice tikilmişdi, amma xidmet aşağı seviyədə idi, çoxlu çatışmazlıqlar var idi. Süjeti çekdim. Burada aktyor Əliqəz Ağayev və digərləri iştirak edirdilər. Bir gün evde oturub televizora baxırdım. Bakı Şəhər Partiya Komitəsinin konfransı translyasiya olunurdu. Heydər Əliyev çıxış edirdi. Ele bu vaxt ulu önder dedi: "Bu yaxılarda "Mozalan"a baxdım, çox qəribə bedli formada çəkilib. Filmin müəllifləri "Aynur" meşət evindəki biabarıqlıqları göstərirler. Aferin o yoldaşlar!" Beli, Heydər Əliyev süjeti bəyənməmişdi. O, insanları, onların əməyini qıymətləndirməyi bacarırdı."

Milli kinomuzun diğer tanınmış xadimleri de ulu önderin kino senetimizin inkişafında oynadığı rolü böyük qədirbilənlilikle xatırlayırlar. Xalq artisti, kinorejissor Oqtay Mirzəsəmərov dedi: "Hər bir

tay Mırgasımovun dediklerinden:
- 60-ci illerin İl yarısından 80-ci
illerin 1 yarısına kimi olan dövr res-
publikamızda məvzu cəhdən milli,
bedil cəhdənd realist, formaca yeni
estetik seviyyəli filmlərin yaradıldı-
ğı illərdir. O illerde yəni kinostudiya
yaradılmasına çox feal başlanmış,
milli kinematografin istehsal baza-
si yeni texnika ilə təchiz edilmiş-
dir. Bunlar çox parlaq illərdir. Biz
gözel derk edirik ki, bütün uğurları-
mız, nüaliyətlərimiz ele bir insanın
adi ilə bağlıdır ki, onun heyat ve
siyaset fəlsəfəsi özündə əmumən
medeniyetyə və medeniyətin bir
hisssəsi olan kinematoqrafa yüksək
himayədarlıq anlayışını təcəssüm
edir, bu insan dövlətlimizin rəhbəri,
Azerbaiyan Respublikasının Prezi-
denti Heydər Əliyevdir.

Xalq artisti, kinorejissor Eldar Quliyev isə bildirmişdi:

- Orta esrlerin müdürüleri
deyiblər ki, müasiri ancaq gelecek
qıymətləndirə bilər. Nəinki
Azerbaycana, hem de dünyaya
məxsus bir vətəndaş olan
Heydər Əliyevi müasirleri yüksək
qıymətləndirib, en əsası isə o, xalq
sevindiyiciliğindən.

Əməkdar incəsənət xadimi,
kinooperatör Kenan Məmmədov
xatırlayır:

- 70-ci illerin axırı idi. O vaxt məhz Ümummilli liderin göstərişi və köməyi ilə C.Cabbarlı adına "Azerbaycanfilm" kinostudiyasının texniki təchizatını yenileşdirmek üçün xeyli müasir kino avadanlığı alınmışdı. Heydar Əliyev Moskvasız mümkün olmayan bir işi həll etməklə kinostudiyanı o vaxt sovet kinostudiyaları arasında təchizat baxımından öncüller sırasına çıxardı. Mən bu dahi dövlət xadiminin bir çox görüş və səfərlərində iştirak etmiş, onu müxtəlif tədbirlərdə ləntə almışam. İran saferi zamanı o manə tərəf dönbür dedi: "Çək, çək, bu çox mühüm səfərdir".

Ümmümmili lider Moskova, SSRİ Nazırı Soveti sədrinin 1 müavini işleyərək, Sov. İK MP Siyasi Bürosunun üzvü olarken müxtəlif profil- li 19 nazirliyi, o cümlədən SSRİ Kinemaqrafiya Komitəsinə rəhbərlik etmişdir. SSRİ hökumətinin tarixində hələ heç vaxt eلا olmamışdı ki, bu qədər sahə bir nəfərə təpsirilsin.

Sovet kinematografiyasının inkişafına ehemiyetli yardım gösterek meqsedile yaradılmıştı. Heyder Əliyev başlıqlı etmişdi. O dövr üçün çox sanbalı sənəd, Sovet İttifaqı Kinematografiyasının inkişaf programı hazırlanmışdı. Həmin sənəd qəbul edildikdən sonra 1984-cü ildə Moskva, "Oktjabr" kinoteatrında kinematografların geniş Ümumiyyət faallarlığını keçirildi. Heyder Əliyev "Sovet kinematograflarının mübarizə vəzifələri" adlı program xarakterli məruzə etdi. Müşavirədən 40 ilə yaxın vaxt keçməsinə baxma-yaraq, həmin iclasda iştirak edənlər da, "İskusstvo kino" jurnalında (N8, 1984) dərc edilmiş məruzə ilə tanış olanlar da bu gün ürək dolusu ilə da-nışır, müşavirənin sovet kinosunun inkişafında qısa vaxt ərzində müüməl rol oynadığını döñə-döñə qeyd edirlər.

Meruzeden fragmentler: "Müsbət qəhrəman-parlaq, qüvvətlil, celbedici, fəaliyyətli, iigid "adəm-bələ" qəhrəmanın ekranда olması çox vacibdir. Bələ qəhrəman azdır. Halbuki real hayatıda bu cür qəhrəmanlar milyonlardır"; "Kinematografin kütüvələ tamaşaçı ilə yüksək sənət dilində danışmalıdır. Bu, həm intellektual, həm də emosional qarvama baxımından asan olmalıdır"; "Təqid filmlərinin yaradılmasının ədədi prosesinə, bütün ideya-ya radikalıq ab-havasına əhəmiyyətli dərəcədə, güclü təsir göstərə bilər və göstərməlidir".

Heyder Əliyevin menali heyati ve titanik fealliyəti, ömür boyu xalq üçün, Vətən üçün yaşaması, çələşməsi, mübarizə aparması bütün kələmiz Üçün, cümledən kino işçilərimiz Üçün məslisiz nümunədir. Hər keçid təsadüfi deyil ki, Əmək Müstəqillik lideri ister Azərbaycan KP MK-nin başçılığındakı birinci katibli işlədiyi illərdə, isterse də yeniden həkimliyətə qaydanıdan sonra kino və televiziya işçiləri onun bərabərsində silsilə sənəddi, bedi-sənədi filmlər yaratmışlar.

Müsteqil Azərbaycan Respublikasında yeni demokratik konstitusiya kimli mədəniyyət və yaradıcılıq başında (məsələ: "Mədən")

"Azərbaycan kinosunun tarixi xalqımızın salnaməsidir".

Heydər ƏLİYEV

haqqında", "Kinematoqrafiya haqqında", "Turizm haqqında", "Milli Arxiv Fondu haqqında" vs.) yenil qanunları da ulu önderin rəhbərliyi ilə hazırlanıb qəbul edildi. Ümummilli liderin şərəcəmi ilə 1993-cü ilde Azərbaycan Dövlət Film Fondu yaradıldı. Kino işçilərinin uzun illər arzusunda olduğu fonda hazırda 80 min vahid kino nümunəsi saxlanılır. Bura həm Azərbaycanın, həm də xarici ölkələrin filmləri, nadir sənədərlər, kino sahəsində sənətkarlarımızın müxtəlif şəxsi eşyaları və digər yadigarları daxildir. Bunların bir hissəni ni Film Fonduñun nəzdindəki Kino muzeyinin ekspoziyasını təşkil edir.

Ariq neçə illərdür ki, Azərbaycan Dövlət Film Fondu Beynəlxalq Arxivlər Federasiyasının üzvüdür. Fondu federasiyanın Brüsselde yerləşən qarargahı ilə six əlaqələr qurub. 1898-ci ildə Bakıda lenta alınmış "Bibiheybətdə neft fontanı yanğını" və "Balaxanıda neft fontanı" nadir kinosüjetlərin surətləri federaliya vəzifəsi Paris kinoarxivində fonda hədiyyə edilib.

Bu səfərlərin mülliifi tərəfindən üzə çıxarılb, tutarlı faktlara sübuta yetirilmiş Azərbaycan kinosunun yeni tarixini (2 avqust 1898-ci il) bazi adamlar qəbul etmək istəmədə, Prezident Heydər Əliyev 2000-ci il dekabrın 18-də imzaladığı Azərbaycan Kinوسun Gününə təsis edilmişsi haqqında sərəncamla bu gerçeyi rəsmiləşdirdi. Artıq 23 ildir ki, xalqımız hər il avqustun 2-de kino işçilərinin peşə bayramını – Azərbaycan Kinosun Gününü təntənə ilə qeyd edir.

Milli kino sənətimizin unudulmaz himayədəri Heydər Əliyev Azərbaycan Kinematografcılar İtifaqının qurultayında seçilmiş yeni idarə heyətinin üzvləri ilə görüşündə demişdir: "Əgər Azərbaycan xalqı, Şərqdə yaşayan ve keçmişdə bu sahədə Qərb ölkələrindən geridə qalmış bir millət yüz ildən artıq bir dövrdə kino sənətini yaşadıb inkişaf etdirdi, bu, xalqın mədəniyyətinin nə qədər zəngin olduğunu göstərir. Biz bununla fəxр etməliyik və buna tam efasızlız var".

Kinorejissor Vaqif Mustafayevin yaradılıqlı qalereyasında ulu önderimizə ithaf etdiyi filmlər xüsusi yə tutur. Bu filmlər öz orijinallığı və yeniliyi ilə seçilir. Onun çəkdiyi "Heydər Əliyev" kinoepopeyası 12 sənədli filmdən ibarətdir. Bu filmlərdən bir neçəsi, o cümlədən "Əsl mehəbbət haqqında" və "Bir həsənin tarixi" müxtəlif beynəlxalq kinostivallarda və kinoforumlarda mükafatlarla layiq görülmüşdür. IV Avrasiya Teleforumunda (Moskva, 2001) filmin qəhrəmanı Heydər Əliyevə xüsusi mükafat və diplom verilmişdir.

Azerbaycanın Xalq artıtı, kinnorejissor Xanım Muradov haqlı olaraq qeyd edir ki, Heyder Əliyev şəxsiyyətinə, fenomenin ümumxalq marağı onun zəngin tərcümə halının, dolğun heyatının müxtəlif məqamlarının, merhələlərinin bütövlükde tarix ve salname olmasına ilə əlaqədar. Kino və televiziya işçilərimiz bu tarixi, bu salnaməni "Heyder Əliyev" kinopopeyasinnda, müxtəlif illərdə lente alınmış "Heyder Əliyev. Dünyaya pəncərə", "Heyder Əliyev. Azerbaycan mədəniyyətinin banisi", "Heyder Əliyev. Vətənin keşiyində", "Aile gəcerəsi", "Əbediyət yolu", "Tarihin yaddası", "Kremli fəthi", "Xilaskar ömrü" və onlarda digər deyərləndirdi filmlərdə abediləndirmisdir.

Heyati ve mübarizesi
Azerbaycanın taleyine çevrilen
mummilli lider Heyder Əliyevle
şədibiyat, medalyalar ve incəsənət
adamları, eləcə də kinematografi-
cilar həmşə fəxrlı olmuşlar. Bu gün
sənədli beledir, sabah da bəslə olacaq.
Şu önderin adı milli kinomuzun
arxikinə onun intibahının, en böyük
imayədəri kimi yazılıb.

*Aydın KAZIMZADƏ,
Əməkdar Incesenət xadimi,
kino tədqiqatçısı*